

Czasownik – odmienna część mowy, która **nazywa czynności** (*pisze*), **stany** (*cieszy się*) lub **procesy** (*przemija*). Odpowiada na pytania: *co robi? co się z nim dzieje? w jakim stanie się znajduje?*

ODMIANA CZASOWNIKA

Czasownik w formie osobowej odmienia się przez osoby, liczby, rodzaje, czasy oraz przez tryby i strony. Taką odmianę nazywamy **koniugacją**.

Odmiana przez **osoby i liczby**

liczba pojedyncza	liczba mnoga
1. os. (ja) <i>mówię</i>	1. os. (my) <i>mówimy</i>
2. os. (ty) <i>mówisz</i>	2. os. (wy) <i>mówicie</i>
3. os. (on, ona, ono) <i>mówi</i>	3. os. (oni, one) <i>mówią</i>

Odmiana przez **czasy**

	niedokonane	dokonane
■ czas teraźniejszy	<i>myślę</i>	—
■ czas przeszły	<i>myślałem</i>	<i>pomyślałem</i>
■ czas przyszły – w formie prostej	—	<i>pomyślę</i>
– w formie złożonej	<i>będę myślał</i> <i>będę myśleć</i>	—

Uwaga. W czasie teraźniejszym występują tylko czasowniki niedokonane. W czasie przyszłym prostym możliwe są tylko czasowniki dokonane, a w czasie przyszłym złożonym – tylko niedokonane.

Odmiana przez **rodzaje**

■ w liczbie pojedynczej:	męski <i>myślał, będzie myślał</i> żeński <i>myślała, będzie myślała</i> nijaki <i>myślało, będzie myślało</i>
■ w liczbie mnogiej:	męskoosobowy <i>myśleli, będą myśleli</i> niemęskoosobowy <i>myślały, będą myślały</i>

Uwaga. Nie możemy określić rodzaju czasowników w czasie teraźniejszym (np. *myślę*), w czasie przyszłym prostym (*pomyślę*) i przyszłym złożonym zawierającym bezokolicznik (np. *będę myśleć*).

2. Przeczytaj zdania, a następnie zaznacz, które czasowniki nazywają stan lub proces, a które – czynności.

	stan/proces	czynność
Nie jedz jeszcze tych ciasteczek. Poczekaj, aż <u>skruszeją</u> .	☐	☐
Na rzekę wypłynął lodołamacz, by <u>skruszyć</u> lodowy zator.	☐	☐
Wczesną wiosną trzeba w sadzie <u>bielić</u> pnie drzew.	☐	☐
Tu i ówdzie na zboczach gór <u>białały</u> płaty śniegu.	☐	☐
Nieschowany na zimę leżak <u>niszczy</u> na tarasie.	☐	☐
Nadmierne opalanie się <u>niszczy</u> skórę.	☐	☐

Forma osobowa – postać czasownika określona pod względem osoby, np. *pisala* – 3. os. lp., *rozpisaliśmy* – 1. os. lm., *zrobisz* – 2. os. lp., *będziesz robić* – 2. os. lp.

Forma nieosobowa – postać czasownika nieokreślona pod względem osoby, np. bezokolicznik (*писаć*), formy zakończone na *-no* i *-to* (*pisano*, *utarto*).

6. a) Podkreśl jednym kolorem czasowniki w formie osobowej, a drugim – w formie nieosobowej.

Istnieje anegdota, która mówi o tym, że do słynnych z uczciwości bankierów angielskich przysłano kiedyś listy z krótką wiadomością: *Wykryto wszystko. Uciekaj natychmiast*. W ciągu doby wszyscy ci ludzie opuścili kraj. Ponoć to Artur Conan Doyle, twórca Sherlocka Holmesa, spłatał psikusy tym, których uważano za prawych.

b) Napisz, jaką funkcję pełnią nieosobowe formy czasownika w tym tekście.

.....

7. Utwórz od bezokoliczników czasowniki osobowe w podanej formie. W razie wątpliwości skorzystaj z odpowiedniego słownika.

krzyknąć	 1. os. lp., r.m., cz. przeszły	zamknąć	 2. os. lp., r.ż., cz. przeszły
wykonywać	 1. os. lp., cz. terażniejszy	skakać	 1. os. lp., cz. przyszły
odbudowywać	 2. os. lm., cz. terażniejszy	rosnąć	 3. os. lp., r.m., cz. przeszły
kopnąć	 3. os. lp., r.ż., cz. przeszły	stanąć	 3. os. lm., r.nmos., cz. przeszły